

Monika Gołubiew-Konieczna

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 7 w Gdańsku

PROJEKT „SIEĆ WSPARCIA PROCESU INKLUZJI DZIECI I MŁODZIEŻY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ SŁUCHU W GDAŃSKU” JAKO ALTERNATYWA ROZWIĄZAŃ DLA SPECJALISTYCZNEGO CENTRUM WSPIERANIA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

THE PROJECT ‘SUPPORT NETWORK FOR THE INCLUSION OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE WITH HEARING IMPAIRMENTS IN GDAŃSK’ AS AN ALTERNATIVE SOLUTION TO THE SPECIALISED CENTRE FOR SUPPORTING INCLUSIVE EDUCATION

Summary. A very large group of students with various types of disabilities attend mainstream schools and institutions, but they need support in their education. This also applies to students with hearing impairments. In her article, the author presents children and young people with hearing impairments as a very diverse group. She also presents possible accommodations/facilities for their education resulting from education law provisions and those that are within the remit of their teachers and school specialists. She presents a project implemented in Gdańsk to support the inclusive education of children and young people with hearing impairments in the context of the implementation of Specialised Centres for Supporting Inclusive Education in the Polish education system.

Keywords: children and young people with hearing impairments, inclusive education, Specialist Centre for Supporting Inclusive Education

Streszczenie. Bardzo duża grupa uczniów z różnego rodzaju niepełnosprawnościami uczęszcza do szkół i placówek ogólnodostępnych, ale potrzebuje tam wsparcia w procesie swojej edukacji. Dotyczy to także uczniów z niepełnosprawnością słuchu. W swoim artykule autorka przedstawia dzieci i młodzież z niepełnosprawnością słuchu jako grupę bardzo zróżnicowaną. Prezentuje też możliwe do zastosowania udogodnienia/ułatwienia ich edukacji wynikające z przepisów prawa oświatowego oraz te, które leżą w gestii ich nauczycieli i szkolnych specjalistów. Przedstawia realizowany w Gdańsku Projekt wspierania edukacji inkluzyjnej dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w kontekście wdrażania w polski system oświaty Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej.

Słowa kluczowe: dzieci i młodzież z niepełnosprawnością słuchu, edukacja inkluzyjna, Specjalistyczne Centrum Wspierania Edukacji Włączającej

Tytułem wprowadzenia – dzieci i młodzież z niepełnosprawnością słuchu jako grupa zróżnicowana

Dziecko/uczeń z niepełnosprawnością w polskiej szkole, aby uzyskać pomoc i wsparcie w procesie nauki, musi posiadać ważne orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez zespół orzekający publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Także uczniowie z wadami słuchu mogą się o taki dokument ubiegać. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego ww. orzeczenie mogą otrzymać dzieci/uczniowie słabosłyszący („tacy, którzy słyszą, ale niewiele – zdecydowanie za mało, aby dokładnie rozumieć wypowiedzi w oparciu o samą percepcję słuchową” (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 141) albo niesłyszący (tacy, którzy nie słyszą wcale albo „słyszą niektóre dźwięki, ale ich nie odróżniają i nie identyfikują” (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 141)). Jest to oczywiście podział zdecydowanie uproszczony. Biorąc pod uwagę sprawność słuchowo-językową, wyróżniamy jeszcze osoby niedosłyszące („takie, które słyszą, ale nie wszystko”) (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 141). Osoby niedosłyszące oraz słabosłyszące uznaje się za tzw. funkcjonalnie słyszące, tj.

takie, które mogą usłyszeć wszystkie dźwięki pod warunkiem, że korzystają z profesjonalnych urządzeń technicznych ułatwiających słyszenie. Można przyjąć, że dla nich nieodzowne, ale też wystarczające, są urządzenia do udostępniania dźwięków, takie jak aparaty słuchowe, implanty ślimakowe oraz pętla indukcyjna czy urządzenia typu FM lub IR (wykorzystujące fale radiowe lub podczerwień) (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 140–141).

Są w stanie, bardziej lub mniej efektywnie, komunikować się werbalnie. Osoby niesłyszące, dla celów praktycznych, określane są także jako funkcjonalnie niesłyszące. W praktyce „protezy słuchowe pomagają im w orientowaniu się w przestrzeni, informują, gdy ktoś mówi w ich otoczeniu, ale nie umożliwiają słyszenia głosek” (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 141).

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością słuchu to grupa bardzo zróżnicowana zarówno pod względem możliwości odbierania bodźców z otoczenia drogą słuchową, jak i sposobów komunikowania się. Sposób, w jaki osoba z uszkodzonym słuchem funkcjonuje, zależy od:

- Okresu rozwoju mowy, w jakim nastąpiło uszkodzenie słuchu, co ma istotne znaczenie w przyswajaniu systemu językowego, rozumieniu i posługiwaniu się mową. Zaburzenie słuchu może mieć charakter prelingwalny (uszkodzenie nastąpiło przed zakończeniem rozwoju mowy, tj. do około 3. roku życia), intralingwalny (uszkodzenie nastąpiło w trakcie rozwoju mowy, tj. pomiędzy 3. a 5. rokiem życia) lub postlingwalny (uszkodzenie nastąpiło po opanowaniu mowy (po około 5–7. roku

życia) (Olechowska 2016). Najlepsze rokowania dla komunikowania się w przyszłości mówą werbalną ma uszkodzenie w tym ostatnim okresie.

- Stopnia uszkodzenia słuchu, od czego zależy odbieranie informacji dźwiękowych oraz rozwój komunikacji werbalnej. Aktualnie Międzynarodowe Biuro Audiofoniologii wyróżnia następujące uszkodzenia słuchu: lekkie (21–40 dB), umiarkowane I stopnia (41–55 dB), umiarkowane II stopnia (56–70 dB), znaczne I stopnia (71–80 dB), znaczne II (81–90 dB) i głębokie (powyżej 91–119 dB). Można przyjąć, że uszkodzenie lekkie uniemożliwia słyszenie mowy cichej oraz szeptu, uszkodzenie w stopniu umiarkowanym powoduje trudności w słyszeniu mowy głośniejszej, w uszkodzeniu w stopniu znacznym, aby usłyszeć dźwięki z otoczenia, niezbędne jest korzystanie z aparatów słuchowych, zaś przy uszkodzeniu głębokim nawet aparaty słuchowe nie są w stanie umożliwić słyszalności – niezbędne jest zastosowanie innych form oprotezowania, w tym implantów ślimakowych (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017).
- Typu uszkodzenia słuchu, a więc można mieć niedosłuch typu przewodzeniowego (występuje przy uszkodzeniu ucha zewnętrznego lub środkowego), odbiorczego (dotyczy ucha wewnętrznego) lub mieszanego. Osoby z uszkodzeniem typu przewodzeniowego, w dużym uproszczeniu, słyszą wszystkie dźwięki, ale znacznie ciszej i mają autokontrolę nad własną mową. Jednak mają trudności z opanowaniem prawidłowych wzorców mowy pod względem leksykalnym (mają mały zasób słownictwa), fonetycznym (słaba jest ich umiejętność rozpoznawania poszczególnych dźwięków mowy), gramatycznym (mają trudności z budowaniem poprawnych wypowiedzi). Przy uszkodzeniu typu odbiorczego może występować nawet znaczny ubytek słuchu. Osoby te nie mają kontroli nad własną mową. Pewne dźwięki słyszą ciszej, ale wielu dźwięków, na ogół o wyższej częstotliwości, wcale nie słyszą. Tak więc „osoby z odbiorczym uszkodzeniem słuchu słyszą lepiej lub gorzej w zależności od dźwięków w otoczeniu, według zasady: lepiej – gdy jest jedno, gorzej – gdy jest wiele źródeł dźwięku (hałas na przerwie, dyskusja większej liczby osób w klasie itd.)” (Olechowska 2016, s. 102).
- Czasu, w jakim zostało wykryte uszkodzenie i osoba zaczęła korzystać z urządzeń wspomagających, w tym z aparatów słuchowych. Jest to istotne dla rozwoju ich edukacji z uwagi na możliwość korzystania ze słuchu jako jednej z dróg odbierania informacji z otoczenia (Olechowska 2016). Tu jednak należy podkreślić, jak ważne jest dobranie właściwych dla danej osoby aparatów słuchowych czy implantów, czy też obu ich naraz (zdarza się, że jedno ucho oprotezowane jest aparatem, a drugie implantem ślimakowym).
- Czasu, w jakim rozpoczęto działania terapeutyczne oraz samej skuteczności rehabilitacji słuchu, gdyż od tego zależą korzyści dla rozwoju dziecka oraz możliwości jego

komunikowania się z otoczeniem. Im szybciej dziecko zostanie poddane rehabilitacji słuchu, tym jej efekty mogą być szybsze i jakościowo lepsze. „Jednakowo możliwe jest, aby osoba z lekkim stopniem uszkodzenia słuchu, ale późno zdiagnozowanym zaburzeniem i źle lub niewystarczająco rehabilitowana nie posługiwała się mową głośną, jak i to, żeby osoba z umiarkowanym lub nawet głębokim niedosłuchem porozumiewała się z otoczeniem za pomocą mowy” – jak pisze Agnieszka Olechowska (2016, s. 104). Kazimiera Krakowiak twierdzi zaś, że „Skuteczna rehabilitacja (np. systematyczne wychowanie i trening słuchowy, a w przypadku poważniejszych uszkodzeń słuchu stosowanie metody fonogestów) umożliwia osiągnięcie odpowiedniego poziomu umiejętności językowych, ale warunkiem ich dalszego rozwoju jest uczenie się ustawiczne” (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 143).

- Rodzaju uszkodzenia słuchu, gdyż niedosłuch może być obuuszny (przy czym uszkodzenie słuchu może być takie samo w obu uszach lub różne w każdym) lub tylko jednuszny. W zależności, po której stronie występuje niedosłuch, osoby mogą doświadczać odmiennych trudności w funkcjonowaniu i w nauce szkolnej. Przy prawostronnym uszkodzeniu słuchu częściej występują trudności w nauce czytania i pisanie, nie płynności mowy i inne jej zaburzenia, trudności w koncentracji uwagi słuchowej na tekstach językowych, trudności w rozumieniu słuchanych komunikatów, trudności w logicznym porządkowaniu faktów. Przy lewostronnym uszkodzeniu słuchu częściej występują trudności z kontrolowaniem emocji, trudności w nauce przedmiotów humanistycznych, trudności w percepcji muzyki (Olechnowicz 2016).
- Poziomu rozwoju intelektualnego, gdyż od tego zależą możliwości i efekty uczenia się, terapii i rehabilitacji słuchu. Ale także zależy od rozwoju osobowości, stosunku do autorehabilitacji oraz samowychowania, czyli motywacji do pracy nad sobą w doskonaleniu słyszenia dźwięków otoczenia i rozwijaniu mowy werbalnej (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017).
- Rodziny pochodzenia, tj. czy rodzice są osobami słyszącymi, które najczęściej starają się motywować dziecko do komunikacji werbalnej, czy też są osobami niesłyszącymi, które komunikują się językiem migowym. W tym wypadku możemy mówić o tzw. kulturze Głuchych. Kulturę Głuchych w największym stopniu wyznacza bowiem polski język migowy (PJM). O przynależności do kultury Głuchych decyduje przynależność do rodziny pokoleniowo niesłyszącej i posiadającej wysokie kompetencje w języku migowym oraz identyfikującej się z wartościami dominującymi w społeczności Głuchych. W kulturze Głuchych motywacja do komunikowania się językiem werbalnym jest niska, a dominuje parcie na społeczeństwo w aspekcie powszechnej obecności tłumaczy języka migowego (Wrześniewska-Pietrzak 2017).

Konkludując: tak wieloczynnikowo uwarunkowane zróżnicowanie uczniów z niepełnosprawnością słuchu implikuje konieczność zapewnienia im zróżnicowanego wsparcia w procesie ich edukacji.

Wsparcie uczniów z niepełnosprawnością słuchu w procesie ich edukacji w przepisach prawa oświatowego oraz w stosowaniu innych rozwiązań systemowych

Dzieci i młodzież posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego mogą liczyć na pomoc w realizacji swojego procesu edukacyjnego. Udogodnienia, które im przysługują z racji niepełnosprawności, zostały zawarte w przepisach prawa oświatowego. Niektóre z nich jednoznacznie wskazują, co należy lub co można stosować względem nich, inne zaś pozostawiają decyzyjność nauczycielom i specjalistom. Dalej przedstawiam konkretne formy wsparcia, które mają zastosowanie dla uczniów słabosłyszących i niesłyszących uczęszczających do szkół i placówek razem ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami (szkół i placówek ogólnodostępnych i integracyjnych) oraz te, które pedagodzy, bazując na ocenie funkcjonalnej swojego ucznia, a także własnych kompetencjach i wiedzy, dostosowują do jego indywidualnych potrzeb i możliwości. Wskazuję odpowiednie zapisy w aktualnie obowiązujących przepisach prawa oświatowego dotyczące różnych form wsparcia i stosowanych udogodnień.

Formy wsparcia dedykowane uczniom słabosłyszącym i niesłyszącym bezpośrednio wynikające z przepisów prawa oświatowego:

- Możliwość skorzystania z odroczenia realizacji obowiązku szkolnego wynika z Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późniejszymi zmianami – tekst ujednolicony z dnia 17 lipca 2025 roku) – dziecko z niepełnosprawnością słuchu można odroczyć najpierw o jeden rok, a potem o rok kolejny na podstawie co roku wydawanej opinii w tej sprawie przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Tak więc może realizować swoje roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne nawet do 9. roku życia. W tym czasie nadal może korzystać ze wsparcia udzielanego mu w ramach wczesnego wspomagania rozwoju dziecka na mocy opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju wydanej przez zespoły orzekające publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej na podstawie rozporządzenia MEN z dnia 7 września 2017 roku w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. z 14 września 2017 roku, poz. 1743, tekst ujednolicony z dnia 29 września 2023 roku).
- Możliwość przedłużenia realizacji poszczególnych etapów edukacyjnych o jeden rok (dotyczy pierwszego etapu edukacyjnego), a potem o dwa lata (dotyczy drugie-

go etapu edukacyjnego). Przedłużenie ponadpodstawowego etapu edukacyjnego także jest możliwe, ale jest powiązane z etapami wcześniejszymi. Mianowicie, jeżeli pierwszy lub drugi etap edukacyjny był przedłużony, to etap nauki w szkole ponadpodstawowej można przedłużyć tylko o jeden rok. Gdy etap pierwszy lub drugi nie był przedłużony, etap nauki w szkole ponadpodstawowej można przedłużyć o dwa lata. Wynika to z zawartych zapisów w rozporządzeniu MEN z dnia 20 maja 2024 roku w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r. poz. 781). Jednocześnie rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 24 sierpnia 2017 r. poz. 1578 – tekst jednolity z dnia 9 lipca 2020 roku) wskazuje, że uczeń z niepełnosprawnością, także słuchową, może realizować swój obowiązek szkolny w szkole podstawowej do 20. roku życia, a obowiązek nauki w szkole ponadpodstawowej do 24. roku życia.

- Zwolnienie z nauki drugiego języka obcego ucznia z niepełnosprawnością słuchu przez dyrektora szkoły jest możliwe na wniosek rodzica lub samego ucznia (jeżeli jest już pełnoletni) zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 16 sierpnia 2017 r. poz. 1534 z późn. zmianami). Zwolnienie to następuje na podstawie opinii wydanej przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną lub wynika z zapisów zawartych w jego orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.
- Możliwość skorzystania z dostosowań zdawania egzaminów zewnętrznych, co dotyczy szczególnie zdawania egzaminu na zakończenie szkoły podstawowej, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 2 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty (Dz.U. poz. 1636, z późn. zm.) – uczeń z niepełnosprawnością słuchu może pisać ten egzamin w osobnej sali i w wydłużonym czasie, na specjalnie skonstruowanym formularzu, w czasie egzaminu może wspierać go surdopedagog albo tłumacz języka migowego, jest zwolniony ze zdawania części egzaminu przewidzianego na sprawdzanie rozumienia treści przekazywanej przez płytę CD. Udogodnienia dotyczą także zdawania egzaminu maturalnego, zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 302, z późn. zm.). Czas trwania egzaminu dla ucznia słabosłyszącego jest dłuższy niż dla ucznia pełnosprawnego, egzamin z języka obcego może zdawać w słuchawkach lub korzystając z arkusza dostosowanego do jego dysfunkcji na podstawie arkuszy standardowych bez zadań sprawdzających rozumienie ze słuchu, może mu towarzyszyć surdopedagog, jeżeli jest to niezbędne dla uzyskania właściwego kontaktu

ze zdającym i/lub pomocy w obsłudze specjalistycznego sprzętu i środków dydaktycznych. Uczeń niesłyszący, oprócz ww. dostosowań, może zdawać egzamin ustny z języka polskiego w języku migowym.

- Skorzystanie ze wsparcia dodatkowego nauczyciela z przygotowaniem z zakresu pedagogiki specjalnej współorganizującego proces kształcenia jest możliwe, jeżeli uczeń z niepełnosprawnością słuchu uczęszcza do klasy integracyjnej, w której taki nauczyciel jest zatrudniany z mocy prawa. Uczeń z niepełnosprawnością słuchu może także korzystać ze wsparcia ww. nauczyciela w klasie ogólnodostępnej, jednak dopiero po uzyskaniu zgody organu prowadzącego, co wynika z Rozporządzenia MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 24 sierpnia 2017 r. poz. 1578 – tekst jednolity z dnia 9 lipca 2020 roku). Tylko uczniowie z autyzmem i zespołem Aspergera oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi mają obligatoryjne prawo do tego nauczyciela.
- Możliwość wyłączenia z zajęć edukacyjnych całej grupy/klasy i uczenie się indywidualnie lub w grupie do pięciu uczniów w przypadku, gdyby z jakiegoś powodu uczeń z niepełnosprawnością słuchu napotykał na trudności w funkcjonowaniu i edukacji wspólnie z oddziałem szkolnym czy przedszkolnym. Mówi o tym rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 24 sierpnia 2017 r. poz. 1578 – tekst jednolity z dnia 9 lipca 2020 roku). O ilości godzin tego wyłączenia oraz o przedmiotach szkolnych, które taki uczeń może realizować „poza klasą” decydują nauczyciele i specjaliści na co dzień pracujący z uczniem albo informuje o tym zapis w jego orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego (rozporządzenie MEN z dnia 7 września 2017 roku w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych Dz.U. z 14 września 2017 roku, poz. 1743 tekst ujednolicony z dnia 29 września 2023 roku).
- Zapewnienie zajęć rewalidacyjnych w ilości dwóch godzin w tygodniu po 60 minut każda, co wynika z rozporządzenia MEN z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024r. poz. 781). W ramach zajęć rewalidacyjnych, zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 24 sierpnia 2017 r. poz. 1578 – tekst jednolity z dnia 9 lipca 2020 roku), w programie pracy ucznia z niepełnosprawnością słuchu

należy uwzględnić w szczególności rozwijanie umiejętności komunikacyjnych przez naukę języka migowego lub innych sposobów komunikowania się, w szczególności wspomagających i alternatywnych metod komunikacji AAC – w przypadku ucznia niepełnosprawnego z zaburzeniami mowy lub jej brakiem.

Formy wsparcia dedykowane uczniom słabosłyszącym i niesłyszącym pozostawione do decyzji nauczycieli pracujących z tymi uczniami na co dzień to:

- stworzenie odpowiednich warunków akustycznych (sala lekcyjna zlokalizowana daleko od potencjalnych źródeł hałasu, optymalny poziom wyciszenia pomieszczeń);
- zapewnienie odpowiedniego miejsca w klasie (druga ławka w sytuacji ustawienia ławek w tradycyjne rzędy, ustawienie ławek np. w podkowę, aby możliwe było patrzenie na innych uczniów, bliska odległość od nauczyciela, aby umożliwić patrzenie na usta nauczyciela, w przypadku jednostronnego niedosłuchu możliwe skierowanie uchem zdrowym w kierunku źródeł dźwięków);
- dostosowanie metod i form pracy (upewnianie się, czy uczeń dosłyszał i zrozumiał pytanie/polecenie kierowane do całej grupy, wspomaganie procesu edukacji pomocami wizualnymi, dzielenie dłuższych partii materiału na mniejsze części, dawanie większej ilości czasu na pracę z tekstem);
- dostosowanie odpowiednich pomocy dydaktycznych i sprzętu wspomagającego (bieżąca kontrola działania aparatów słuchowych i implantów, stosowanie urządzeń wzmacniających słyszenie, np. systemu FM czy pętli indukcyjnych, w razie konieczności wspieranie się fonogestami lub gestami języka migowego, stosowanie tekstów do czytania dostosowanych do poziomu językowego danego ucznia, np. wykorzystanie ETR¹, prowadzenie indywidualnych dzienniczków pojęć albo tzw. zeszytów trudnych wyrazów, korzystanie z prezentacji multimedialnych, korzystanie z nowej techniki speed to text (mowa na tekst), która polega na bardzo szybkim transponowaniu wypowiedzi ustnych na tekst pisany za pomocą specjalnie oprogramowanego komputera (Krakowiak, Borowicz, Dłużniewska, Kołodziejczyk 2017, s. 143).

W aktualnej rzeczywistości coraz więcej rodziców wybiera dla swoich dzieci z niepełnosprawnościami przedszkola i szkoły ogólnodostępne, by mogły bawić się i uczyć razem ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami. Wychodząc temu naprzeciw, podejmowane są próby wspierania ich edukacji poprzez różnorodne projekty POWER czy FERS o charakterze ogólnopolskim, które realizowane są na polecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej. Za przykład może posłużyć opracowany przez zespół ekspertów MEN w 2017 roku tzw. model kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edu-

¹ Więcej informacji o ETR można znaleźć na stronie ORE <https://zpe.gov.pl/a/materialy-latwe-do-czytania-i-zrozumienia/D1APaQC15> [dostęp: 28.07.2025].

kacyjnymi. W modelu tym wyznaczono nową rolę placówkom specjalnym w zakresie wspierania szeroko rozumianej edukacji uczniów z różnymi niepełnosprawnościami prowadzonej w placówkach ogólnodostępnych (Tomaszewska 2019). Specjalnie powołany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE 2020) kolejny zespół ekspertów wypracował w 2020 roku Model Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW), który zakładał tworzenie, na bazie placówek szkolnictwa specjalnego, odrębnych podmiotów, których zadaniem byłoby

(...) udzielanie wsparcia przedszkolom i szkołom ogólnodostępnym w zakresie doskonalenia kompetencji kadry i zapewnienia wszystkim dzieciom/uczniom możliwości pełnego rozwoju, z wykorzystaniem oferty edukacyjnej na każdym etapie kształcenia, uwzględniając ich indywidualne potrzeby i możliwości. Podejmowane działania w perspektywie długofalowej mają służyć wspieraniu przedszkola/szkoły w celu zapewnienia wysokiej jakości edukacji dla wszystkich uczniów a w szerszej – budować zasady społeczeństwa włączającego (ORE 2021, s. 45).

W styczniu 2021 roku ORE rozpoczął pilotażowe wdrażanie Modelu SCWEW w 23 placówkach specjalnych na terenie całej Polski. Po ww. próbach FERS opracował projekt „Budowanie skoordynowanego systemu pomocy specjalistycznej opartej na Specjalistycznych Centrach Wspierających Edukację Włączającą”. Projekt ten rozpoczął się 1 października 2023 roku, a jego zakończenie zaplanowano na 31 grudnia 2027 roku. Docelowo ma doprowadzić do utworzenia 285 SCWEW-ów przy placówkach specjalnych na terenie naszego kraju (ORE 2024).

Jednak miasto Gdańsk nie przystąpiło ani do pilotażu, ani, do chwili obecnej, nie zgłosiło swojego akcesu do realizacji projektu końcowego FERS. Było to jednym z powodów opracowania lokalnego Projektu, dedykowanego uczniom z niepełnosprawnością słuchu, pod nazwą „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku”.

Założenia i realizacja Projektu „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” a Model SCWEW

Projekt „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” realizowany był w Gdańsku w latach 2022–2025. Jest to projekt, który powstał w ramach współpracy Zakładu Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Gdańskiego z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 7 w Gdańsku. Autorki ww. projektu to: dr Joanna Doroszuk (UG), dr Karolina Tersa (UG) i mgr Monika Gołubiew-Konieczna (PPP7), które jednocześnie pełniły funkcję koordynatorek wszystkich realizowanych w ramach projektu działań.

Gdańsk to miasto, w którym jednym z kierunków tzw. polityki oświatowej jest wspieranie inkluzji dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami w szkołach/placówkach ogólnodostępnych. Są to działania równoległe do troski miasta o szkolnictwo specjalne, gdyż zawsze są i będą uczniowie, dla których placówka specjalna jest najlepszym miejscem realizowania ich wychowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego czy obowiązku nauki. W Gdańsku nie funkcjonuje szkoła specjalna dedykowana uczniom z niepełnosprawnością słuchu i gdy zajdzie potrzeba edukacji w tego typu placówce, muszą oni jeździć bądź do Szkół dla Dzieci Niedosłyszących w Gdyni-Redłowie (dowożone są nieodpłatnie busem, ale droga zajmuje im około 1,5 godziny w jedną stronę), bądź uczyć się w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym Nr 2 dla Nieśłyszących i Słabosłyszących w Wejherowie (wtedy najczęściej mieszkają w internacie). Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami mają jednak pełne prawo do korzystania z edukacji włączającej w miejscu swojego zamieszkania i bardzo duża grupa uczniów słabosłyszących, z bardzo różnym stopniem ubytku słuchu, uczęszcza do szkół ogólnodostępnych na terenie Gdańska. Specjaliści z zakresu surdopedagogiki pracują w różnych szkołach i placówkach rozproszeni po całym mieście – co dotyczy także nauczycieli znających język migowy. Zdarza się więc, że dziecko/uczeń trafia do przedszkola/szkoły, gdzie nie otrzymuje należytej mu pomocy, wsparcia w edukacji, ale też zrozumienia swoich problemów społecznego funkcjonowania. By temu zapobiec, opracowano ww. projekt. By jego realizacja mogła dojść do skutku, autorki nawiązały współpracę ze Specjalistycznym Ośrodkiem Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadami Słuchu PZG w Gdańsku (szczególnie kierująca ośrodkiem pani Dorota Szubstarska wniosła dużo wiedzy i inspiracji) oraz z nauczycielami ze szkół, przedszkoli i placówek ogólnodostępnych, które miały już wcześniejsze doświadczenie w pracy z uczniami słabosłyszącymi i niesłyszącymi.

Projekt „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z wadami słuchu w Gdańsku” powstał w odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez różnorodne grupy interesariuszy, w tym:

- rodziców dzieci z zaburzeniami słuchu, którzy zgłaszali trudności w wyborze odpowiedniej ogólnodostępnej placówki edukacyjnej dla swoich dzieci z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku;
- niesłyszących rodziców słyszących dzieci (CODA)², bardzo zagubionych i z dużymi trudnościami komunikacyjnymi z nauczycielami szkół i przedszkoli ogólnodostępnych, do których uczęszczają ich dzieci;

² Szerzej na temat problemów rodziców dzieci CODA i samych dzieci można przeczytać w pozycji pod red. Dominiki Wiśniewskiej *Dorastanie między dwoma światami. Społeczne konteksty rozwoju słyszących dzieci niesłyszących rodziców*, APS, Warszawa 2020.

- surdospecjalistów ze Specjalistycznego Ośrodka Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Gdańsku dostrzegających konieczność rozszerzenia swojej oferty o działania środowiskowe, szczególnie w aspekcie uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych;
- dyrektorów oraz nauczycieli przedszkoli i szkół ogólnodostępnych, którzy napotykali trudności w zapewnieniu właściwego wsparcia dla uczniów z niepełnosprawnością słuchu uczęszczających do ich placówek, także z uwagi na brak surdospecjalistów;
- pracowników Wydziału Edukacji Miasta Gdańska świadomych potrzeb uczniów z niepełnosprawnością, ich rodziców oraz nauczycieli związanych z budowaniem skutecznego systemu wsparcia w szkołach i przedszkolach ogólnodostępnych;
- pracowników naukowych Uniwersytetu Gdańskiego stawiających pytania dotyczące procesu budowy środowiska inkluzyjnego (Doroszuk 2023).

Autorki przyjęły, że Projekt „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” można przyrównać do realizowanego w Polsce modelu SCWEW, choć na skalę zdecydowanie „mikro”. Zarówno bowiem oferta SCWEW (po modyfikacji dokonanej po zakończeniu pilotażu), jak i realizowanego Projektu skierowana jest w największym zakresie do kadry pedagogicznej szkół i przedszkoli ogólnodostępnych, odpowiadających za zaspokajanie potrzeb dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością. Tak więc możemy mówić o udzielaniu wsparcia pośredniego. Działania te oparte są na założeniu, że objęcie wsparciem nauczycieli i szkolnych/przedszkolnych specjalistów wpłynie pozytywnie na funkcjonowanie dzieci/uczniów w szkole, a także zapewni większe poczucie bezpieczeństwa im i ich rodzicom. Dalej przedstawiam formy realizacji zadań Projektu w odniesieniu do głównych zadań SCEW, ukazując jednocześnie ich dużą zbieżność:

Zadania SCEW na rzecz wszystkich uczniów (ORE 2023, s. 16)	Formy realizacji zadań Projektu na rzecz uczniów z niepełnosprawnością słuchu
„Wspieranie i promowanie działań podejmowanych przez samorząd lokalny w celu tworzenia lokalnych rozwiązań na rzecz podnoszenia jakości edukacji wszystkich dzieci/uczniów z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych”.	• badanie ankietowe we wszystkich szkołach i przedszkolach miasta Gdańska dotyczące zasobów w zakresie wspierania dzieci i młodzieży z wadą słuchu oraz ich potrzeb w tym zakresie • wywiady z rodzicami dzieci niesłyszących i słabosłyszących na temat ich potrzeb i potrzeb ich dzieci w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych

„Zapewnianie wsparcia dla nauczycieli, specjalistów, dyrektorów, kadry niepedagogicznej przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie podnoszenia jakości edukacji wszystkich dzieci/uczniów w odniesieniu do wyników oceny funkcjonalnej, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych”.	• szkolenia dla dyrektorów wybranych szkół i przedszkoli na temat zapewnienia warunków do nauki dla uczniów z wadami słuchu, zarządzania szkołą inkluzywną przyjazną dla uczniów z niepełnosprawnością słuchu, przeprowadzenie przez nich autoewaluacji na bazie „Modelu Dostępnej Szkoły”³ • szkolenia dla rad pedagogicznych wybranych szkół i przedszkoli w zakresie funkcjonowania uczniów z wadą słuchu i problemów, na jakie mogą napotykać podczas edukacji szkolnej, a także sposobów udzielania im pomocy w procesie edukacyjnym • wspólne z nauczycielami szkół i przedszkoli dokonywanie ocen funkcjonalnych wybranych dzieci i młodzieży z dysfunkcjami słuchu • konsultacje dla nauczycieli wybranych szkół i przedszkoli dot. funkcjonowania i edukacji konkretnych uczniów z niepełnosprawnością słuchu
„Prowadzenie działań rozwijających i doskonalących kompetencje nauczycieli, specjalistów, dyrektorów, kadry niepedagogicznej przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie wsparcia rodziny, opiekunów prawnych”.	• w ramach szkoleń rad pedagogicznych zapoznanie nauczycieli z tzw. kulturą Głuchych, a także z problemami rodziców CODA oraz sposobami wspierania ich w pełnieniu funkcji wychowawczych dla swoich dzieci funkcjonujących wśród pełnosprawnych rówieśników
„Budowanie kultury współpracy, między innymi przez prowadzenie działań edukacyjnych, informacyjnych w zakresie projektowania edukacji dostępnej dla każdego dziecka/ucznia”.	• organizacja ogólnopolskiej interdyscyplinarnej konferencji naukowo-szkoleniowej na Uniwersytecie Gdańskim przez Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Gdańsku nt. „Współczesny obraz osób z zaburzeniami – implikacje i narzędzia terapeutyczne”, w którym nieodpłatnie wzięli udział przedstawiciele szkół i placówek biorący udział w Projekcie • współpraca z Biblioteką Pedagogiczną w Gdańsku w aspekcie polecanej lektury dotyczącej pracy z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością słuchu • współpraca specjalistów z PPP Nr 7 ze Specjalistycznym Ośrodkiem Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu PZG w Gdańsku oraz z rodzicami i nauczycielami wybranych szkół i przedszkoli w procesie diagnostycznym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu dla potrzeb edukacyjnych • współpraca z Uniwersytetem Gdańskim w aspekcie nowego patrzenia na funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością słuchu, stosowania nowych metod terapeutycznych, przygotowywania studentów kierunku pedagogika specjalna do pracy w szkołach „przyjaznych uczniom z niepełnosprawnością słuchu”

³ Model Dostępnej Szkoły znaleźć można pod adresem <https://www.dostepnaskola.info/>.

Jednocześnie Projekt nie jest SCWEW-em, więc występują także różne odmienności w ich założeniach i realizacji. Dalej przedstawiam największe różnice:

SCWEW – zadania, formy wsparcia, organizacja (ORE 2023)	PROJEKT – zadania, formy wsparcia, organizacja
SCWEW-y powstają przy szkołach i przedszkolach specjalnych, w których pracuje profesjonalna kadra (pedagodzy specjaliści) i która dysponuje odpowiednim wyposażeniem w pomoce dydaktyczne i sprzęt specjalistyczny niezbędny w edukacji i terapii dziecka/ucznia z niepełnosprawnością.	Centrum koordynacyjne Projektu to Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 7 w Gdańsku, która zatrudniała, rozproszonych dotąd po całym mieście, surdopedagogów (specjaliści zatrudnieni byli w PPP Nr 7, w Specjalistycznym Ośrodku diagnozy i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadą słuchu PZG w Gdańsku, w szkołach i przedszkolach ogólnodostępnych).
Wsparcie dla dzieci i młodzieży z każdym rodzajem niepełnosprawności oraz z innymi szczególnymi potrzebami.	Wsparcie dedykowane jest dla dzieci i młodzieży z jednym wybranym rodzajem niepełnosprawności (dysfunkcją słuchu).
Aktualnie SCWEW-y wspierają każdą szkołę i przedszkole ogólnodostępne, jeżeli taki jest akces składany przez ich dyrektora.	Wsparcie skierowane zostało do wybranych szkół i przedszkoli, do których uczęszczały dzieci i młodzież z niepełnosprawnością słuchu. Do udziału w Projekcie zgłaszali się dyrektorzy placówek, którzy mieli „problemy z zaspokajaniem potrzeb uczniów z tym rodzajem niepełnosprawności” lub nie mieli pewności, że robią to dobrze.
Zakup sprzętu specjalistycznego, technologii asystujących i pomocy dydaktycznych oraz uruchamianie wypożyczalni.	Udzielanie porad w zakresie sprzętu i technologii wspomagającej dla dzieci i młodzieży z uszkodzonym słuchem, zapoznavanie nauczycieli z funkcjonowaniem aparatów słuchowych i implantów, pomoc w pozyskiwaniu sprzętów za pośrednictwem PFRON, współpraca z realizatorami Projektu Pomorskiego Urzędu Marszałkowskiego „Włączamy” w pozyskiwaniu ww. sprzętu, a także w pozyskiwaniu funduszy na wyciszenie sal dydaktycznych, terapeutycznych i szkolnych korytarzy.
Konsultacje eksperckie dla rodziców dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.	Spotkania z rodzicami dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu jako tzw. grupy wsparcia; wsparcie rodziców niesłyszących w komunikacji z nauczycielami i szkolnymi specjalistami poprzez zapewnienie tłumaczy języka migowego; udzielanie konsultacji rodzicom dzieci z uszkodzonym słuchem, a także rodzicom dzieci CODA, jak wspierać dziecko w nauce, jego rozwoju społecznym i emocjonalnym.

Prowadzenie zajęć/lekcji otwartych, modelowych w zakresie pracy w klasie zróżnicowanej, tym samym wsparcie kadry pedagogicznej w pracy z klasą, grupą zróżnicowaną.	Wsparcie pełnosprawnych rówieśników w zrozumieniu i współdziałaniu z niesłyszącym lub słabosłyszącym kolegą, koleżanką. Prowadzenie zajęć warsztatowych w grupach przedszkolnych i klasach szkolnych, do których uczęszczają dzieci i uczniowie z wadami słuchu (lub jeszcze nie uczęszczają), na temat różnych sposobów komunikacji, zapoznanie z alfabetem języka migowego i jego znakami, nauka języka migowego uczniów pełnosprawnych i tym samym promowanie tej formy komunikacji.
Zespół SCWEW tworzą: lider i eksperci. Lider, który jest merytorycznym pracownikiem placówki specjalnej, odpowiada za organizację, planowanie i koordynację pracy całego Zespołu SCWEW. Eksperci także są pracownikami placówek specjalnych i to oni bezpośrednio w różny sposób wspierają szkoły i przedszkola ogólnodostępne, ich dobór zależy od potrzeb szkoły/przedszkola oraz merytorycznego doboru przez lidera.	Każda szkoła biorąca udział w Projekcie otrzymała swojego koordynatora w osobie surdopedagoga lub surdologopedy. To właśnie on udzielał porad i konsultacji nauczycielom i rodzicom na terenie szkoły, a także organizował, zapraszając również innych specjalistów, szkolenia i warsztaty. Z uwagi na brak szkoły specjalnej dedykowanej dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku surdospecjaliści byli rozproszeni po szkołach i przedszkolach ogólnodostępnych i zapraszani do realizacji projektu niejako „po znajomości”.

Efekty realizacji Projektu i rekomendacje do dalszych działań

Pilotażowe dwuletnie doświadczenie działań SCWEW-ów zakończyło się sukcesem. Uczestnicy ww. działań, tj. nauczyciele szkół specjalnych oraz nauczyciele szkół i placówek ogólnodostępnych, uznali, że należy rekomendować dalsze funkcjonowanie SCWEW-ów (Dominiak-Szymczak, Golemba, Tomaszewska, Woźniak, Ziemniak 2023). Nauczyciele szkół i placówek ogólnodostępnych podkreślali, że dzięki wsparciu ekspertów SCWEW-ów umacniali się w słuszności podejmowanych wcześniej działań wspierających uczniów z niepełnosprawnościami oraz: podnosili swoje instrumentalne umiejętności w zakresie tworzenia dokumentacji, przeprowadzania diagnoz oraz planowania całokształtu pracy na rzecz tych uczniów; zmieniali swój stosunek do ich rodziców i uczyli się z nimi współpracować; poznawali praktyczne aspekty idei rewitalizacji, doskonalili swoje warsztaty pracy z grupami zróżnicowanymi, tj. odchodzili od poszukiwania rozwiązań jedynie na rzecz wspierania indywidualnego ucznia ze

specjalnymi potrzebami i szli w kierunku rozwiązań uniwersalnych dla całej klasy i inne (Jachimczak, Podgórska-Jachnik, Tomaszewska 2023). Także większość nauczycieli szkół specjalnych, jako liderzy i eksperci, uznała, że model SCWEW-u odpowiada na potrzeby szkół i placówek ogólnodostępnych oraz że przyjęte rozwiązania (choć po pewnych modyfikacjach) powinny być kontynuowane w przyszłości (Flanczewska-Wolny, Wolny 2024). Podkreślają jednakże konieczność stałości udzielanego wsparcia jako systemowego, a nie przejściowego elementu polskiej oświaty (Jachimczak, Podgórska-Jachnik, Tomaszewska 2023).

Także Projekt „Wsparcie procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” wart jest swego rodzaju kontynuowania, by nie zmarnować uzyskanych efektów. W pierwszym roku trwania projektu wsparcie dedykowane było nauczycielom i rodzicom 20 dzieci i młodzieży z wadami słuchu ze szkół i przedszkoli ogólnodostępnych. W wyniku różnych działań (diagnoza funkcjonalna uczniów, konsultacje dla nauczycieli i rodziców, warsztaty w grupach/klasach, szkolenia rad pedagogicznych, a także ich dyrektorów) w roku szkolnym 2022/2023 udało się:

- wpłynąć na większe otwarcie się osób odpowiedzialnych za nauczanie inkluzyjne w poszczególnych gdańskich ogólnodostępnych placówkach edukacyjnych na możliwość włączania dzieci z niepełnosprawnością słuchu;
- wzmocnić kompetencje metodyczne, terapeutyczne, wychowawcze i diagnostyczne nauczycieli pracujących z dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością słuchu w warunkach włączających;
- wzmocnić przepływ informacji na linii przedszkole/szkoła ogólnodostępna–rodzice z niepełnosprawnością słuchu;
- wpłynąć na większe zaufanie rodziców dziecka z niepełnosprawnością słuchu do jego nauczycieli w placówce ogólnodostępnej, do której uczęszcza, jako do osób poszukujących rozwiązań wspierających jego dziecko;
- ustalić, w jakich przedszkolach/szkołach ogólnodostępnych pracują surdospecjaliści i inni nauczyciele znający język migowy, którzy w razie takiej potrzeby mogliby udzielić porady nauczycielom i wychowawcom z innych placówek ogólnodostępnych, a także wystąpić w roli tłumacza pomiędzy nauczycielami a rodzicami posługującymi się wyłącznie językiem migowym;
- wyłonić przedszkola/szkoły o największym potencjale i gotowości do przyjmowania dzieci/uczniów z niepełnosprawnością słuchu oraz rozwijania swoich zasobów; zostało wybranych 6 szkół podstawowych i 1 przedszkole; celem wyłonienia ww. przedszkoli/szkół było wyjście naprzeciw rodzicom poszukującym placówki ogólnodostępnej na terenie miasta Gdańska dla swojego dziecka z niepełnosprawnością słuchu, która w profesjonalny sposób będzie w stanie zaspokajać potrzeby dziecka i zadbać o jego integrację z rówieśnikami;

- przyczynić się do utworzenia unikatowej klasy w jednej ze szkół ogólnodostępnych dla jednego ucznia niesłyszącego komunikującego się wyłącznie językiem migowym.

Drugi rok trwania Projektu przebiegał pod hasłem „Budowanie środowiska inkluzyjnego”. Obejmował pracę z ww. 7 placówkami, aby przygotować je na przyjmowanie dzieci/uczniów z niepełnosprawnością słuchu i zagwarantować jak najlepsze warunki dla ich szeroko rozumianej edukacji włączającej. W roku szkolnym 2023/2024 udało się:

- wypracować uniwersalny model dostarczania wsparcia placówkom organizującym edukację włączającą dla dzieci/młodzieży z niepełnosprawnością słuchu, a tym samym także z innymi różnego rodzaju specjalnymi potrzebami;
- pomóc w organizacji klasy ogólnodostępnej, do której został włączony uczeń niesłyszący, posługujący się wyłącznie językiem migowym; w codziennej edukacji uczeń jest wspomagany przez dwóch tłumaczy języka migowego, którzy na zmianę towarzyszyli mu przez cały okres pobytu na terenie szkoły; ponadto dla uczniów pełnosprawnych zorganizowano tam naukę języka migowego na zajęciach pozalekcyjnych;
- nakręcić film promujący wspieranie dzieci/uczniów z niepełnosprawnością słuchu w gdańskich szkołach⁴.

Trzeci rok trwania Projektu otrzymał nazwę „Szkoła przyjazna uczniowi z niepełnosprawnością słuchu”. Za cel obrano holistyczne oraz specjalistyczne wsparcie placówek wytypowanych na poprzednich etapach oraz wskazanych w materiale filmowym, a także uczynienie tych placówek Szkołami Przyjawnymi Uczniom z Niepełnosprawnością Słuchu. Dzięki realizacji Projektu w roku szkolnym 2024/2025 udało się przygotować wybrane szkoły/placówki do przyjmowania uczniów z wadami słuchu w sposób świadomy, by należycie zaspokajać wszystkie ich potrzeby. Placówki biorące udział w Projekcie zostały uhonorowane przez WE miasta Gdańska specjalnymi tabliczkami naściennymi, wskazującymi, że są one szkołami i przedszkolami należycie przygotowanymi do wspierania dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami słuchu w ich edukacji włączającej. Ponadto dzięki realizowanemu Projektowi 7 wybranych placówek zostało zgłoszonych do projektu marszałkowskiego „Włączamy” – dzięki czemu możliwe będzie nieodpłatne zorganizowanie szkoleń z zakresu nauki języka migowego PJM dla chętnych nauczycieli już od września 2025 roku. Realizatorem tej części projektu marszałkowskiego została Fundacja ODITK z Gdańska.

⁴ Film ten można obejrzeć pod adresem: <https://ppp7.edu.gdansk.pl/pl/art/wsparcie-dzieci-i-młodzieży-z-niepełnosprawnością-słuchu-w-gdańsku.81764.html>.

Rekomendacje wynikające z realizacji Projektu „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku”

Projekt „Wsparcie procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku” dobiegł końca. Szkoły/placówki ogólnodostępne zdobyły podstawowe przygotowanie umożliwiające pracę z uczniami z uszkodzonym słuchem. Dla utrzymania jakości przygotowania szkół/placówek do tego typu zadań, przy zmieniającej się kadrze oraz zmieniających się potrzebach środowiskowych, niezbędne jest zapewnienie kilku działań ciągłych/systemowych. W związku z powyższym wystosowano do WE miasta Gdańska następujące rekomendacje:

- 1) Przekazanie informacji o przygotowanych do pracy z uczniami z wadami słuchu szkołach/placówkach w mieście Gdańsku przede wszystkim dyrektorom wszystkich gdańskich poradni psychologiczno-pedagogicznych, by wskazywały/polecały je rodzicom dzieci, w szczególności niesłyszących oraz słabosłyszących z dużymi dysfunkcjami słuchowymi. Wybór przedszkola czy szkoły należy do rodziców, jednak ważne jest, by mieć dla nich dedykowaną ofertę. Dzięki temu rodzice byliby spokojniejsi, że ich dzieci będą uczyły się w miejscach dobrze przygotowanych, gwarantujących należyte wsparcie w procesie edukacyjnym.
- 2) W każdej z 7 szkół/placówek zapewnienie dodatkowego etatu dla logopedy (docelowo dla surdologopedy), który prowadziłby zajęcia terapii logopedycznej dla uczniów z wadami słuchu na wszystkich poziomach edukacyjnych. Uczniowie z niepełnosprawnością słuchu praktycznie przez cały okres swojej nauki szkolnej powinni korzystać z indywidualnej terapii logopedycznej. Logopeda to dla nich najważniejszy specjalista. Taki logopeda wspierałby ucznia z wadą słuchu i jego rodziców w kontaktach z nauczycielami przedmiotów, wychowawcą, byłby w kontakcie z Głuchymi rodzicami, mógłby także wspierać uczące się w szkole dzieci CODA. Logopeda ten byłby także łącznikiem pomiędzy szkołą/placówką a Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 7 oraz Specjalistycznym Ośrodkiem Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z Wadami Słuchu PZG w Gdańsku – wspólnie możliwe będzie wypracowane systemowego, cyklicznego wspierania Szkół Przyjaznych dla Uczniów z Wadami Słuchu.
- 3) Ważnym działaniem jest również ciągle udzielanie wsparcia doraźnego ww. szkołom/placówkom przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 7 w Gdańsku oraz Specjalistyczny Ośrodek Diagnostyki i Terapii Dzieci i Młodzieży z niepełnosprawnością Słuchu PZG w Gdańsku, a także budowanie sieci współpracy i współdziałaniami pomiędzy nimi w szukaniu rozwiązań w przypadku większych trudności. Szkoły/placówki Przyjazne Uczniom z Niepełnosprawnością Słuchu otrzymały listę

kontaktów do specjalistów, którzy brali udział w Projekcie i którzy chętnie dalej będą dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Refleksja końcowa

Współczesna szkoła coraz bardziej się zmienia i coraz bardziej otwiera się na różnicowanie swoich uczniów. SCWEW-y doskonale wpisują się w ten nowy system oświatowy, oferując profesjonalne wsparcie dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w pracy nauczycieli z uczniami o bardzo różnych potrzebach i możliwościach. Działania SCWEW-ów o tak dużym, ogólnopolskim zasięgu pozwalają mieć nadzieję na zbudowanie procesu wsparcia o charakterze systemowym. Jednocześnie nie należy przekreślać różnych oddolnych inicjatyw, których przykładem jest opisany Projekt „Sieć wsparcia procesu inkluzji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu w Gdańsku”. Choć aktualnie Projekt realizowany był jako alternatywa dla SCWEW-u, to równie dobrze może być wdrażany równolegle z nim. Oba działania mają bardzo dużo podobieństw i dążą do podobnych rezultatów. A wszystko, co przynosi pozytywne efekty dla szkół i przedszkoli, nauczycieli, uczniów pełnosprawnych i ich niepełnosprawnych rówieśników, a także rodziców, w aspekcie edukacji inkluzyjnej (i nie tylko), jest przecież pożądane. Niezależnie, czy dotyczy to szczebla ogólnopolskiego, czy tylko lokalnego.

Bibliografia

- Dominiak-Szymczak M., Golemba B., Tomaszewska A., Woźniak M., Ziemniak M. (2023), *Realizacja Modelu Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą w Łodzi (SCWEW) – doświadczenia, dobre praktyki*, [w:] B. Jachimczak, D. Podgórska-Jachnik, A. Tomaszewska (red.), *Szkoła dla każdego – od idei do realizacji*, Łódź, s. 79–107.
- Doroszuk J. (2023), *Model ekologiczny w praktyce inkluzyjnej – perspektywa wsparcia procesu inkluzji dzieci z niepełnosprawnością słuchu*, „Edukacja Biologiczna i Środowiskowa”, nr 2 (80), s. 309–329.
- Flanczewska-Wolny M., Wolny J. (2024), *Edukacja włączająca z perspektywy szkoły specjalnej na przykładzie doświadczeń Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, [w:] Z. Janiszewska-Nieścioruk (red.), *(Nie)Nowe problemy edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami i o zróżnicowanych potrzebach*, Zielona Góra, s. 29–50.
- Jachimczak B., Podgórska-Jachnik D., Tomaszewska A. (2023), *Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą w perspektywie uczestników projektu pilotażowego w powiecie łódzkim*, [w:] B. Jachimczak, D. Podgórska-Jachnik, A. Tomaszewska (red.), *Szkoła dla każdego – od idei do realizacji*, Łódź, s. 108–194.
- Krakowiak K., Borowicz A., Dłużniewska A., Kołodziejczyk R. (2017), *Standardy, wytyczne i wskazówki do przygotowania oraz adaptacji narzędzi diagnostycznych i procesu diagnostycznego dla dzieci i młodzieży z uszkodzeniami słuchu*, [w:] K. Krakowiak (red.) *Diagnoza specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży*, Warszawa, s. 137–153.
- Olechowska A. (2016), *Specjalne potrzeby edukacyjne*, Warszawa.

- Tomaszewska A. (2019), *Nowa rola placówek specjalnych*, [w:] I. Chrzanowska, G. Szumski (red.), *Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole*, Warszawa, s. 264–275.
- Wrześniewska-Pietrzak M. (2017), *Aksjologiczne wyznaczniki tożsamości w wypowiedziach głuchych i czasopiśmie środowiskowym „Świat Cisy”*, Poznań.

Netografia

- ORE (2020), <https://ore.edu.pl/2020/01/pilotazowe-wdrozenie-modelu-specjalistycznych-centrow-wspierajacych-edukacje-wlaczajaca-scwew/> [dostęp: 15.07.2025].
- ORE (2023), Model funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW) <https://ore.edu.pl/2024/04/budowa-skoordynowanego-systemu-pomocy-specjalistycznej-opartego-na-specjalistycznych-centrach-wspierajacych-edukacje-wlaczajaca-o-projekcie/> [dostęp: 25.07.2025].
- ORE (2021), Model SCWEW <https://www.ore.edu.pl/2021/04/czas-na-scwew-dzieci-czekaja-2/> [dostęp: 25.07.2025].

Akty prawne

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59 z późniejszymi zmianami – tekst ujednolicony z dnia 17 lipca 2025 roku).
- Rozporządzenie MEN z dnia 7 września 2017 roku w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. z 14 września 2017 roku, poz. 1743, tekst ujednolicony z dnia 29 września 2023 roku).
- Rozporządzenie MEN z dnia 20 maja 2024 roku, w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. z 2024 r. poz. 781).
- Rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 24 sierpnia 2017 r. poz. 1578 – tekst jednolity z dnia 9 lipca 2020 roku).
- Rozporządzenie MEN z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 16 sierpnia 2017 r. poz. 1534 z późn. zmianami).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 2 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty (Dz.U. poz. 1636, z późn. zm.).
- Rozporządzenie MEN z dnia 1 sierpnia 2022 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 302, z późn. zm.).